

Az igazságot ki kell mondani!

Az 1956-os szabadságharc hőisével Mihályi Katalin* beszélgetett

Wittner Mária tizenkilenc évesen vett részt az 1956-os forradalomban, amelyhez az első napon, a Magyar Rádió ostromakor csatlakozott. Október 24-én került a Corvin közti csoporthoz, itt a sebesültek ellátásában segített. Később egy másik közeli ellenállócsoporthoz, a Vajdahunyad utcaihoz csatlakozott. November 4-én a harcok közben megsebesült, és kórházba került. Nem sokkal később Ausztriába ment, néhány hét múlva azonban hazatért, majd segéd munkásként dolgozott. 1957-ben letartóztatták, halálra ítélték, 200 napot töltött a börtönben halálraítéltként, ezután ítéletét életfogytiglanra módosították. 1970-ben az utolsó forradalmárok között szabadult. Varrónőként tudott elhelyezkedni, 1980-ban rokkantnyugdíjas lett. A rendszerváltoztatás után aktív szerepet vállalt számos 1956-os szervezet munkájában. 2006-tól 2014-ig a Fidesz országgyűlési képviselője volt. Az 1956-os Emlékbizottság védnöke. Tavaly október 23-án jelent meg a vele készült interjúnk, és most az 1956-os forradalom 60. évfordulója kapcsán ismét egy beszélgetésre kértük fel, mert úgy érezzük, ő az, akitől hiteles képet kaphatunk a magyar nép huszadik századi nagy szabadságharcáról, a megtorlásokról, egy rendszer kegyetlenségéről. Történelmi leckét kaphatunk tőle a hősiesség helytállásából, az igazságért való kiállásból is.

Milyen képek, hangok, érzések merülnek fel 60 év távlatából 1956-tal kapcsolatban Önben?

– Az arcokat soha nem fogom elfelejteni. Azoknak az arcát, akiket a harcok, majd a meg-

* Mihályi Katalint Magyarország köztársasági elnöke a Magyar Arany Érdemkereszt kitüntetésben részesítette a vajdasági magyar oktatás és kultúra terén végzett publikációs tevékenysége, valamint önzetlen közösségi munkája elismeréseként. Az Aracs szerkesztőbizottsága őszinte szívvel gratulál a kitüntetéshez.

torlások során elvesztettünk, de elsősorban Havrilla Béláné – Sticker Kati – arca van előttem sokszor, akit 1959-ben a zárkából mellőlem vittek el kivégezni. Az elmúlt évtizedek során annyiszor mondták, „el kell felejteni”, de nem lehet, ők nap mint nap velünk élnek.

Iszonyú belegondolni: kétszáz nap a siralomházban, nem tudván, mikor kerül sor a halálos ítélet végrehajtására.

– Naponta vittek kivégezni embereket. A forradalomból egy-egy villanás átjön, de számomra ez volt a meghatározóbb: a börtönben naponta éltük át azoknak az embereknek az elmenetelét, akik búcsúztak, akik amikor kísérték őket a folyosón, kiabáltak, hogy: Isten veletek! Bemondták a nevüket. Ez a névbemondás egy íratlan szabály volt. Amikor a másodfokú ítéletkor is helybenhagyták a halálos ítéletet, akkor már nem volt sok hátra, csak egy nap. Akire kimondták a halálos ítéletet, azt másnap este vitték a siralomházba, ott töltötte az utolsó éjszakát. Egy vasrácsos ajtó, előtte fegyőr, aki arra ügyel, nehogy a halálraítélte valamit csináljon magával. Ebben a helyiségben nincs más, csak egy falba épített asztal és egy falba épített szék. Ezt az ülőalkalmatosságot is úgy építették be a falba, hogy az itt ülő ne háttal legyen az ajtónak, hanem szemben, hogy a keze mozgása ellenőrizhető legyen. Két siralomház volt, ha két embernél többet vittek felakasztani, akkor a harmadik a zárkában maradt, mint ahogyan Kati is. A két fiút este elvitték a siralomházba, reggel kivégezték, Katiért reggel jöttek. A kivégzéskor ott volt az egész elsőfokú bíróság, mert ez hozta meg az ítéletet, a másodfokú tanács helybenhagyta, de a végrehajtást visszaadta az elsőfokúnak. Ott volt a tanácselnök, Tutsek Gusztáv, a két ülnök, az írnök és az ügyész, meg aki még akart. 1989-ben Kati sír-

jánál tudtam meg, hogy ő valóban azt mondta a hóhérnak, hogy vigyázzon a hajára, mert most fésülködött. Amikor ugyanis még kaptunk be könyveket a zárkába, egy alkalommal a Stuart Máriáról szóló könyvet is beadták. Mint tudjuk, őt lefejezték, előtte levágták a gyönyörű haját, hogy ne akadályozza a bakót. Amikor Kati elolvasta, azt kérdezte tőlem: „Mit gondolsz, a mi hajunkat is levágják majd, amikor kivégeznek bennünket?” Azt válaszoltam, hogy majd megmondjuk a Bogárnak, a hóhérnak, hogy vigyázzon a hajunkra, mert most fésülködünk. Ez akasztófahumor, de valósággá változott. Amikor 1989-ben megtudtam, hogy Kati tényleg ezt mondta, nagyon megrendültem. Akkor, amikor jöttem haza Dunakeszire, a vonaton megírtam *A halálra ítélt lány* című versemet (*Vigyázz a hajamra hóhér, / csak most fésülködtem, / nem akarok kócosan menni / az Úr elébe...*). Mint ahogyan 1992-ben, amikor megtudtam, hogy elutasították a Zétényi-Takács-féle igazságtételi törvényjavaslatot, fél óra alatt írtam meg az *56 szelleme* című versemet is (*56 szelleme mélyen eltemetve / Feledve a múltat dicső gyerekekkel, / Mint egy kiömlő vulkán zúduló folyama / Maga alá temetve még élő bajtársakat...*). Úgy éreztem akkor, itt nem történt rendszerváltás. Ezzel az elutasítással még mélyebbre temették őket. Általunk azonban felemelkedtek a sírból, ők már a fényben vannak, még ha kétszer temették is el őket, és anonimá tették őket a szeretteik számára, az ország számára. Semmi sem marad titok, a Jóisten minden titokról lerántja a leplet. Erre egy példa: az 50 éves évfordulóra „jött elő” a két tizenéves fiú csodálatos naplója. Gyakran hívnak történelemórára, és magammal viszem ezt a két naplót. Egyikük, az akkor 12 éves **Csics Gyula** naplójában leírta, hogy miért volt fontos neki, hogy ez a füzet megmaradjon. Tudta, gyerekfejjel is, ha bárki kezébe kerül, a szüleit, azokat, akikről szó van a naplóban, kegyetlenül meghurcolják. Ám mégis fontosnak érezte, hogy megmaradjon mindaz, amit átélt, látott, tapasztalt életének e fontos szakaszában. Mint ahogyan lejegyezte: csakis az igazat írta le, tiszta gyermeki szívvel. Senki sem tudott e két naplóról 50 éven keresztül. Amikor az 50 éves évfordulóra megjelentek, azt mondtam: a Jóisten áldja meg ezt a két srácot, mert a meggyalázott forradalomról e két gyermek most le tiszta gyermeki szívvel azt a mocskot, amit

rakentek. Hiszem azt, hogy minden ember feladattal jön a világra, sokáig fáj, hogy nem vettek fel a képzőművészeti gimnáziumba, de azután is sokat festettem, még a börtönben is sokat rajzoltam. Azóta rádöbbenem, nem ez volt az én feladatom, a Jóistennek más szándéka volt velem.

A börtönben töltött 13 év elviseléséhez óriási lelki erő kellett, a méltóságát soha nem veszítette el. Honnan merítette az erőt?

– Az erőt mindig megkapja az ember a terheihez. A feladataihoz is. A feladatom, hogy kimondjam az igazságot 1956-ról, és átadom a fiatalabb generációknak. Hálás vagyok a Jóistennek, hogy megértem azt, hogy a Kúria kimondta: Kádár tömeggyilkos volt, a megtorlás pedig egy kommunista bosszú. Nagyon boldog voltam, amikor kimondták a bíróságon **Tóth Ilona** szigorló orvosnő ártatlanságát. Amikor néhány éve a Jobbik, Novák Elődék kezdeményezték Biszku Béla felelősségre vonását, nem helyeseltem. Ennek még 1992-ben kellett volna megtörténnie, felelősségre vonni a bűnösöket, mert akkor még lett volna idejük leülni a büntetésüket, mert huszonevvel fiatalabbak voltak, nem kilencven év feletti, reszkető öregemberek. Amikor azt olvastam, hogy Biszku meghalt, azt mondtam magamban: „Na most vagy az igazi ítélőszék előtt, a Mindenható ítélkezik feletted.”

Minden beszélgetésünk alkalmával csodálatlaltal tölt el a mély hite. Tudom, kislány korában évekig a karmelitáknál nevelkedett. A börtönben mennyit segített a vallásossága, esetleg megtörtént-e, hogy egy-egy pillanatra megrendült a hite?

– Nem rendült meg, mert a hit által sokkal inkább felkészül az ember arra, hogy egyik nap mi kerülünk majd sorra. Erre lélekben tényleg fel kell készülni. Tudjuk jól, amibe nem hal bele az ember, az megerősíti. De az ilyen bölcsességet csak hosszú évek során lehet elnyerni. Mert azért vagyunk szellemi lények is, hogy gondolkodjunk. Descartes „gondolkodom, tehát vagyok” immár szállóigévé vált mondását én megfordítottam: vagyok, tehát gondolkodom.

Isten parancsai közül a szeretet parancsát tartom a legfontosabbnak, és életem nagy aján-

dékának tekintem, hogy 2007-ben a Vatikánban Őszentsége XVI. Benedek pápa megáldott.

Úgy tudom, 1956 novemberében Ausztriából pár hét után kisfia miatt jött vissza, pár hónap múlva letartóztatták. Gondolom, a börtönben is a gyermekeéért aggódott a leginkább.

Amikor letartóztattak, semmit sem tudtam róla. Együtt voltam az előzetesben Klimkó Ági másodéves orvostanhallgatóval, akit két év börtönbüntetésre ítétek, és kitiltottak az ország összes egyeteméről. Megígérte, hogy szabadulása után megkeresi a kisfiamat, akiről nem tudtam, hogy az ország melyik nevelőotthonában van. Megtartotta a szavát. Patkós Gyulával – aki nekem is nevelőotthoni igazgatóm volt, amikor állami gondozásba kerültem – felkutatták a fiamat. Amikor még nem tudtam, hogy kivégeznek-e, Patkós Gyula bácsi ügyészségi engedéllyel elintézte, hogy behozza a kisfiamat. Ő akkor 2,5 éves volt, sokat még nem értett az egészségből. Főtra került a fiam, ott volt egy rendes óvónő, Derdák Györgyné, Lenke, aki vasárnaponként kivitte magához őt, amíg meg nem tiltották neki, és levélben többször értesített, hogy hogy van a gyermek, amíg rá nem szóltak, hogy évente csak egy levélben számolhat be a fejlődéséről. Főton gyógypedagógiai iskolába írták be őt, erre nem volt semmi ok, ezt mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy iskolai sakkbajnok volt. Utána továbbtanult, kiváló szakmunkás lett belőle. Ez úgy sikerült, hogy a 7. és 8. osztályból is vizsgáznia kellett elsős középiskolásként, ekkor még közepes lett, de utána kitűnő tanulóként fejezte be a középiskolát. A börtönben voltak velem olyanok, akiknek örökbe adták a gyerekét. Nagyon hálás vagyok Lenke óvónőnek és Patkós Gyula igazgatómnak, aki a 13 év alatt többször behozta a fiamat. De ha már jó emberekről beszélünk, egy Korbuly István nevű orvost is meg kell említenem. A letartóztatásom előtt, 1957 tavaszán segédmunkásként dolgoztam. Közben megbetegedtem. Kórházba kerültem, megoperáltak, nagyon legyengültem. Ez az orvos erősítő injekciókat írt fel nekem. Mondtam, ne fáradjon, nem tudom kiváltani a receptet. Adott száz forintot, ami nagy pénz volt akkoriban. A lelkemre kötötte, hogy abból, ami a gyógyszerek kifizetése után megmarad, vegyek magamnak ennivalót, erősödnöm kell. Ha majd tudom, visszafizetem,

elfogadja 10-20 forintoként is. De már nem volt módom erre. Emlékszem, a halálos ítéletem kihirdetése után gyakran gondoltam arra, a doktor úrnak nem tudom megadni az adósságot, azt fogja hinni, hogy becstelen vagyok. Az első nagyobb rabkeresetemből elküldtem neki a pénzt. Ekkor érkezett egy rövid levél tőle: nem várt nagy örömet okozott neki (nem a pénz, hanem) az, hogy nem okoztam csalódást, becsületesen megadtam a tartozásomat.

Fiát sajnós már elvesztette.

– Nagyon jó szakember, épület- és bútorasztalos vált belőle. Nagyon utálta a kommunistákat. Korán elment, április 30-án lett volna 61 éves... Gyakran mondják azok, akiknek a felmenői a mi gyerekeinket is keményen büntették, hogy a gyerekek nem tehet a szülei bűneiről. Persze, ezt ők saját magukra értik, azokra, akik a vérdíjon tanulhattak, akiknek a szülei értékes emberi életeteket tettek tönkre, bűnösnek találták az ártatlanokat is. Ezek a Jóisten előtt nem bocsánatos bűnök.

Sok '56-os sorsa kettétört, gyermekeiket is büntették. Most, a 60 éves évforduló kapcsán hogy érzi, a magyarság méltóképp megemlékezik az 1956-ban történekről, köszönettel adózik azoknak, akik a legdrágábbat, a szabadságukat, az életüket áldozták fel?

– Hiszem azt, hogy méltó lesz a megünneplés, hisz erre törekszik a magyar kormány, a Terror Háza, a megemlékezés fővédnöke, Kövér László, engem védnöknek kértek fel. Hiszem azt, hogy semmiképp sem fog megisméltódni az, ami az 50 éves évfordulón történt. A fiatalok akkor, amikor 2006. október 23-án Gyurcsányék a megemlékezést vérbe fojtották, egy parányi ízeltőt kaptak az 1956. november 4-én és később történekből. Az a Gyurcsány-kormány tele volt gyűlölettel 1956 iránt, az emberek iránt. Azok közül, akik akkor megsérültek, már jó néhányan meghaltak. Ezért a Gyurcsány-kormány is felelős, az a Gyurcsány Ferenc, aki azt mondta, hogy Szűz Mária levette a kezét az országról, majd most jönnek ők. Akkor azt hittem, rosszul hallok. Sokat töprengtem 2004. december 5-én, amikor megölték testvéreink reményteli hitét. Akkor papírra is vettem magamnak – mert ki kell

írnom magamból, ami foglalkoztat, ami fáj –, hogy nincs súlyosabb vétség, mint amikor egy ember megöli a reményt, a hitet. Ez történt december 5-én. Szerencsére az Orbán-kormány jóvátette az akkori bűnt. A Jóisten megadta nekem, hogy 2010-ben országgyűlési képviselőként a parlamentben megnyomhattam a gombot a kettős állampolgárság megadásáért.

A szocializmus gondolata idegen test a magyarságban. A saját bőrünkön is megtapasztaltuk. Amikor idegen test helyezkedik a magyar nemzet fölé, akkor fordul mindig tragikusra a magyar ember sorsa. Amikor Ausztriából kivonultak az oroszok, Magyarországról is ki kellett volna vonulniuk. Akkor a szocializmus nem vert volna gyökeret itt. Ettől félték azok, akiknek az oroszok kivonulása nem állt érdekében, ők azok, akik később, 1956-ban leverték a forradalmat. Beszéltem egy kárpátaljai tanárral. Azt mondta, a II. világháború alatt nem láttak annyi tankot, mint amennyi átvonult a területükön 1956-ban Magyarország felé. Kérdem én, innen akartak eljutni Szuezbé, miért hitték a kiskatonák azt a Dunáról, hogy az a Szu-ezi-csatorna. 1956-ban a Práter utcában volt egy társunk, egy tengerész, aki tudott oroszul, tőle mindent tudtunk. Sokat gondolok rá, mi lett vele. Azt is tudom, hogy ÁVH-sokat küldtek az 1956-os menekültek után. Ezt én az egyik kihallgatáson egy telefonbeszélgetés alapján állapítottam meg, de beszéltem olyan, Ausztráliában élő nővel, aki ott találkozott azzal, aki a férjét meggyilkolta, őt félig agyonverte. Kuncze belügyminiszter kijelentette, az ÁVH-sok nem verhetek embereket – erre mondtam én azt, hogy nem, csak agyon.

Sok még a fehér folt?

– Nagyon sok. Még a 60 éves évforduló sem fogja teljesen eltüntetni ezeket a foltokat. Megvan a szándék arra, hogy mindent felfedjenek, de nem lehet, mert az elvtársak sok mindent megsemmisítettek – volt rá idejük, ők csinálták, tudták, mit kell megsemmisíteni. Az előbb emlegettem az MSZMP-sek ivadékait, akik a vérdíjon tanultak, végső ideje lenne, hogy elszégyelljék magukat. Ne gondolja senki, hogy a részükről bármiféle elv szerepet játszik, kizárólag a pénzről szól, hiszen még az államosítás nyertesei is ők lettek. A társadalom 40 évi munkájának eredményét nyúlták le maguknak, azt, amit valaha családok szorgos

munkával felépítettek maguknak. A kis családi vagyont egy tollvonással elvették, államosították. Tehát amit most privatizáltak, abban az egykori családi vagyont is benne vannak. Akkoriban Hortobágyra és máshova telepítettek ki embereket, ott tengették az életüket évekig, gyakran épp azért, mert valamelyik kommunista kinézte magának a lakásukat, bútorzattal együtt. Azok, akik ma is ott ülnek azokban a lakásokban, ugyanolyan bűnösök, eszükbe sem jutott visszaadni őket a jogos tulajdonosoknak. És még bennünket, '56-osokat neveztek fegyveres rablóknak! A legmocskosabb dolgokkal, amelyeket ők csináltak, azokkal gyanúsítottak bennünket! Ezt nem lehet lenyelni. Nem gyűlölöm őket, de az igazságot mindig ki fogom mondani. Ha valaki kimondja az igazságot, rögtön azt mondják: gyűlölködik. Szó sincs róla, csak nem szeretem, ha a képembe hazudnak.

Két alkalommal beszélgettünk itt, az otthonában. Állandóan telefoncsörgés szakította meg a beszélgetésünket, mert nemcsak a barátok hívják, hogy megkérdezzék, hogy van, hanem ismerősök, ismeretlenek is tanácsot kérnek, sokszor felkérlik, hogy vegyen részt rendezvényeken, emlékezzen '56-ra.

– Szeretem az embereket. Szeretek barátokkal beszélgetni, közel engedni az embereket magamhoz. Nagyon fontosnak tartom az indulatok nélküli kommunikációt. Azt, hogy őszintén, igazán beszéljük meg a dolgokat. Persze, a beszélgetéshez az kell, hogy tájékozottak legyünk a világ dolgairól, olvasni kell, amiről sajnos már leszoktak az emberek.

Lakása tele van könyvekkel.

– Amikor 2006-ban Orbán Viktor felkért parlamenti képviselőnek, a kommunisták voltak hatalmon, ki kellett egy űrlapot tölteni, amelyen az iskolai végzettséget is tudakolták. Beírtam, 13 év rácsos egyetem a kalocsai büntetés-végrehajtási intézetben. Azok, akiknek ez nem tetszett, ha elolvasnák azokat a könyveket, amelyeket én eddig elolvastam, egy életen keresztül a könyv fölött görnyednének. Büszke vagyok arra, hogy a Jóisten ezt a csodálatos nyelvet adta nekem, és nagyon sokszor mondom köszönetet neki, hogy magyarnak születtem.